

Predikstols- nattvards- och bönegemenskap

Några tankar kring den bibliskt-lutherska läran om kyrkogemenskapen.
av kyrkoherde Sten Rydh, Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige
2018-12-22

Innehåll	sid
Kyrkogemenskapens bibliska grund	3
Kyrkogemenskapens tillämpning	5
Predikstolsgemenskap	6
Nattvardsgemenskap	7
Bönegemenskap	8
Ett vittnesbörd från "gamla Missouri"	9
Kyrkogemenskap i praktiken	11
Litteratur	12

Första sidans bild:

Kristusbild från katolsk kyrka i Svendborg

Foto: Sten Rydh

Kyrkogemenskapens bibliska grund

Läran om kyrkogemenskapen har en positiv och en negativ sida. Den positiva består i att all kyrkogemenskap är en andlig enhet som består mellan Gud och alla sanna kristna i alla tider. Om denna enhet skriver aposteln Johannes:

Det vi har sett och hört förkunnar vi för er, för att också ni ska ha gemenskap med oss. Och vår gemenskap är med Fadern och hans Son Jesus Kristus (1 Joh. 1:3).

Denna andliga gemenskap uppkommer och består genom hjärtats tro på Kristus. Den sanna kyrkan är osynlig, som Jesus säger: *Ingen ska kunna säga: Se, här är det, eller: Där är det. Nej, Guds rike är invärtes i er* (Luk. 17:21).¹ Den sanna kyrkan håller sig till Bibelns lära. Den är byggd på apostlarnas och profeternas grund, där Kristus själv är hörnstenen (Ef. 2:20). Den sanna kyrkan håller sig till missionsbefallningen att döpa alla folk och lära allt vad Jesus har befallt (Matt. 28:18-20). Den håller fast vid hela Guds ords lära och alla dess enskilda läropunkter, som Guds ord på så många ställen inskräper, t.ex.:

*Jag har **inte hållit tillbaka något** som kunde vara till nytta för er, utan jag har predikat och undervisat, offentligt och i hemmen, ... för jag har inte tvekat att förkunna för er **hela Guds vilja och plan** (Apg 20:20, 27).²*

*Gör allt ni kan för att bevara Andens **enhet** genom fridens band: **en** kropp och **en** Ande, liksom ni kallades till **ett** hopp vid er kallelse, **en** Herre, **en** tro, **ett** dop, **en** Gud som är allas Far, han som är över alla, genom alla och i alla (Ef. 4:3-6).*

*Jag säger er sanningen: Innan himmel och jord förgår ska **inte en bokstav, inte en prick** i lagen förgå, inte förrän allt har skett (Matt. 5:18).*

*För alla som hör profetians ord i denna bok betygar jag: Om någon **lägger något till** dessa ord, ska Gud lägga på honom de plågor som beskrivs i denna bok. Och om någon **tar bort något** från orden i denna profetias bok, ska Gud ta ifrån honom hans del i livets träd och i den heliga staden som beskrivs i denna bok (Upp. 22:18f).*

Att detta också är den lutherska kyrkans lära framhålls särskilt i Augustana VII:

*Vidare lär de, att en helig kyrka skall äga bestånd till evärdelig tid. Men kyrkan är de heligas samfund, i vilket evangelium rent förkunnas och sakramenten rätt förvaltas. Och för kyrkans sanna enhet är det nog **att vara ense i fråga om evangeliets lära och förvaltningen av sakramenten**. Och det är icke nödvändigt, att nedärva människobud eller religiösa bruk eller yttre, av människor föreskrivna former för gudsdyrkan överallt är lika (SKB, s. 59, Trigl. s. 46)*

Här ställer bekännelsen evangeliets lära mot människobud och yttre bruk. Därför är det uppenbart att "evangeliets lära" syftar på **hela Guds ords lära** och inte bara på evangelium i trängre bemärkelse. Det skulle vara ytterst märkligt om bekännelsen menade att man måste vara överens om rättfärdiggörelsen men inte om t. ex. skapelsen, lagen och de yttersta tingen. Bekännelsen borde i så fall inte heller göra så stor affär av de många punkter, där man kritiserar och fördömer den påviska kyrkan i frågor som inte direkt handlar om evangeliet. Det skulle ha räckt med att kritisera deras felaktiga lära om rättfärdiggörelsen.

Konkordieformeln inskräper också att alla läror skall prövas utifrån Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter såsom Israels rena och klara källa, som allena utgör den norm, efter vilken alla lärare och läror bör prövas och dömas (SKB s. 542, Trigl. s. 850:1).

Den positiva sidan av kyrkogemenskapen är alltså att de kristna skall samlas kring Guds ord och sakrament, och att detta också innebär att Guds Ord måste lärs rent och klart och att sakramenten

¹ Översättningen "mitt ibland er" är sämre då den strider mot sammanhanget. Därför översätter Luther och äldre översättningar: "Denn sehet, das Reich Gottes ist inwendig in euch." Och King James har: The kingdom of God is within you.

² Fet stil innebär här och i fortsättningen markeringar av förf.

skall förvaltas i enlighet med Kristi instiftelse. Detta är kyrkans rätta kännetecken. I denna hop finns visserligen också hycklare som saknar hjärtats tro, men endast Gud vet vilka dessa är. Och likaså finns även i irlärliga kyrkor Guds barn, som genom en lycklig inkonsekvens trots sitt samfunds villoläror tror på Kristus.

Den negativa sidan är att Skriften också befäller de kristna att dra sig ifrån all falsk lära och alla villolärare. De skall drivas ut ur kyrkan, och om detta inte går skall de kristna själva dra sig ifrån dem. Några viktiga ställen om detta:

Akta er för de falska profeterna. De kommer till er i fårakläder, men i sitt inre är de rovlystna vargar. (Matt. 7:15).

Jag uppmanar er, bröder, att se upp för dem som skapar splittring och väcker anstöt mot den lära som ni har fått undervisning i. Håll er borta från dem. (Rom. 16:17).

Gå inte som omaka par i ok med dem som inte tror. Vad har rättfärdighet med orättfärdighet att göra? Eller vad har ljus gemensamt med mörker? Vilken samstämmighet har Kristus med Beliar? Eller vad kan den som tror dela med den som inte tror? Vad kan Guds tempel ha för gemenskap med avgudarna? Vi är den levande Gudens tempel, för Gud har sagt: Jag ska bo hos dem och vandra bland dem och vara deras Gud, och de ska vara mitt folk. Därför säger Herren: Gå ut från dem och skilj er från dem, och rör inte vid något orent. Då ska jag ta emot er, och jag ska vara er Far och ni ska vara mina söner och döttrar, säger Herren den Allsmäktig (2 Kor. 6:14-18).

Om någon kommer till er och inte har med sig denna lära ska ni inte ta emot honom i ert hem eller hälsa honom välkommen. Den som välkomnar en sådan gör sig medskyldig till hans onda gärningar (2 Joh. v. 10f).

De kristna samlades till gudstjänst i hemmen, vilket här särskilt avses, och kyrka och herde "hälsade" varandra med orden: Herren vare med er - med dig vare ock Herren. Bekännelsen inskräper också denna negativa sida av kyrkogemenskapen.

I så gott som varje läroartikel finns två delar. Först kommer bekännelsen av den rätta läran, och sedan vederläggningen av den falska med ett "damnamus", vi fördömer. Detta visar hur allvarligt vår lutherska bekännelse ser på villoläran. Några exempel:

*För att vi ska få denna tro har evangelieförkunnelsens och sakramentsförvaltningens ämbete inrättats. Ty genom Ordet och sakramenten som medel skänkes den helige Ande... **De fördömer** (damnant) vederdöparna och andra, som menar att den helige Ande kommer till människorna utan det utvärtes ordets förmedling genom deras egna förberedelser och gärningar (SKB s. 58, Trigl. s. 44, CA art. V).*

*För att bevara den rena läran och bibehålla **en fast grundad och Gud behaglig endräkt** i kyrkan är det nödvändigt att icke blott rätt **driva den rena sunnda läran**, utan även **tillbakavisa dem, som motsäga den och lära annorlunda**. 1 Tim. 3, Tit. 1. Ty trogna herdar bör, såsom Luther säger, dels föra sina får på bete och föda dem, dels skydda dem för ulvarna, så att de tar sig till vara för främmande röster, Joh. 10, och skiljer det kostbara från det värdelösa, Jer. 15 (SKB s. 545, Trigl. s. 854:14)*

*Då det förhåller sig på detta sätt, böra alla kristna undvika att befatta sig med påvens gudlösa lära, hädelser och orättmätiga grymhet. De böra i stället undfly och fördöma påven med hans anhängare såsom antikrists rike, såsom Kristus befallt: "**Tagen eder till vara för falska profeter.**" Även Paulus bjuder, att man skall undvika och fördöma ogudaktiga lärare såsom en förbannelse. I 2 Kor. 6 heter det: "**Haven intet gemensamt med de otrogna, ty vilken gemenskap har ljuset med mörkret?**" Det är tungt att avvika från så många folks gemensamma mening och kallas schismatiker. Men **Gud bjuder med sin myndighet alla att icke taga någon befattning med eller försvara ogudaktighet och orättfärdig grymhet.***

Däri genom äro våra samveten tillräckligt urskuldade. Ty villfarelserna inom påvedömet äro uppenbara (SKB s. 348, Trigl. s. 516:41f).

Enligt bekännelsen är alltså även den negativa sidan av kyrkogemenskapen ett Guds bud, som vi skall följa även om vi därmed blir betraktade som "schismatiker" och skiljer oss från "så många folks mening". Syftet med detta är inte att vi på något sätt skall framhålla oss själva som bättre, utan att vi

på Guds befallning skall värna om det rena och klara evangeliet, så att människor blir frälsta och samtidigt värna för villoläror som alltid för människor bort från tron.

Kyrkogemenskapens tillämpning

Positivt betraktat skall de kristna samlas kring ordet och sakramenten. Vi läser om hur man gjorde detta i urkyrkan:

De höll troget fast vid apostlarnas undervisning och vid gemenskapen, brödsbrytelsen och bönerna (Apg 2:42).

1. Genom apostlarnas predikan hade Herren ökat församlingen med tretusen personer. Det står ingenting närmare om hur denna stora församling var organiserad, men avgörande är vad som här sägs: *De höll fast vid apostlarnas undervisning.* Genom detta skilde de sig från både hedningarna och judarna och från de många falska sekterna som snabbt växte fram. De kristna hade av Jesus själv lärt sig hur allting hänger på den kristna uppenbarelsen, den heliga Skrift. Apostlarna var kallade av Gud själv och den Helige Ande hade på pingstdagen vittnat om deras gudomliga kallelse inför allt folket.

2. Vidare hade de kristna en *gemenskap*, grek. κοινωμία, som de höll fast vid. De var inte ensamma utan kom tillsammans och visade sin bibliska enhet just genom detta att de samlades kring Herren själv där han förkunnades i ord och sakrament. Det är den gemenskap vi läste om hos Johannes: *Det vi har sett och hört förkunnar vi för er, för att också ni ska ha **gemenskap** med oss. Och vår gemenskap är med Fadern och hans Son Jesus Kristus (1 Joh. 1:3).* De kristna har redan genom tron gemenskap med Fadern, Sonen och Anden, och de älskar som kristna bröder och systrar varandra genom den kärlek som är utgjuten i deras hjärtan. De kristna vill därför komma samman i innerlig gemenskap med både Gud och varandra. Men detta är inte i första hand en social gemenskap, även om detta också hör med. Nej, det är i första hand en andlig gemenskap som har sin grund i syndernas förlåtelse. Det är också en gemenskap som är befalld av Gud, eftersom Gud överallt i ordet inskräper vår skyldighet att ta emot kristen undervisning av dem som är kallade att predika och förvalta sakramenten. Därför varnar hebréerbrevets författare:

Låt oss inte överge våra sammankomster, så som några brukar göra, utan i stället uppmuntra varandra, och det så mycket mer som ni ser att dagen närmar sig (Hebr. 10:25).

3. Vidare ser vi att de första kristna ivrigt firade *nattvarden*, Herrens måltid eller brödsbrytelsen. Den kristna gemenskapen är alltid en gemenskap också i sakramenten. De kristna är angelägna om att alla skall döpas enligt missionsbefallningen eftersom dopet föder på nytt och är ett dop till syndernas förlåtelse, också för de små barnen. Vidare varnar aposteln de kristna för att inte skilja mellan vanliga måltider, som också kan kallas brödsbrytelse och Herrens särskilda måltid, där Hans kropp och blod ges. Paulus skriver:

Välsignelsens bägare som vi välsignar, är den inte gemenskap med Kristi blod? Brödet som vi bryter, är det inte gemenskap med Kristi kropp? Eftersom brödet är ett, är vi som är många en enda kropp, för alla får vi del av ett och samma bröd (1 Kor. 10:16f).

Vidare varnar han oss för att på ett ovärdigt sätt äta och dricka i nattvardens heliga måltid:

Men när ni samlas går det inte att fira Herrens måltid, för när ni äter tar var och en genast för sig av sin egen mat. Den ene är hungrig, den andre berusad. Har ni inte era hem där ni kan äta och dricka? Eller föraktar ni Guds församling och förödmjukar dem som inget har? Vad ska jag säga till er? Ska jag berömma er? Nej, för det här kan jag inte berömma er. (1 Kor. 11: 20-22).

Och vidare skriver aposteln:

Den som äter brödet eller dricker Herrens bägare på ett ovärdigt sätt syndar därför mot Herrens kropp och blod. Var och en ska pröva sig själv och så äta av brödet och dricka av bägaren. Den som äter och dricker utan att urskilja Herrens kropp, han äter och dricker en dom över sig. (1 Kor. 11:27-29).

Den underbara nattvardsgemenskapen får inte förstöras genom ett ovärdigt ätande och drickande, vilket sker när den sanna tron saknas. Därför har den kristna kyrkan i alla tider varit noga med att bedriva s.k. nattvardstukt, vilket också vår bekännelse anbefaller:

Hos oss går många varje söndag till Herrens nattvard, men först sedan de blivit undervisade och förhörda samt mottagit avlösningen (SKB s. 232, Trigl s. 324:40).

Folket plägar därvid också gå till nattvarden, om gudstjänstbesökare finns, vilka äro rätt beredda. Detta ökar även vördnaden och andakten vid den offentliga gudstjänsten. Ty inga får tillträde, som icke därförinnan förhörts. Folket upplyses även om sakramentets höghet och rätta bruket av detsamma: vilken tröst det bringar förskräckta samveten, för att de må lära sig att lita på Gud och vänta och begära allt gott av honom (SKB s. 70, Trigl. s. 64:5-7).

4. Den kristna gemenskapen visar sig också på ett särskilt sätt genom den gemensamma bönen. Jesus undervisade ofta sina lärjungar om hur viktig bönen är och han lärde oss särskilt bönen Fader Vår. Ett kännetecken på de kristna är att de i sin gemenskap håller fast vid bönerna. Detta är då i förta hand Psaltarens böner, som alltid har varit den kristna kyrkans bönbok. Dessa böner markerar också kyrkans enhet med de troende i gamla testamentet. Alltifrån löftet om kvinnans säd i 1 Mos. 3 har den den troende församlingen i GT hållit fast vid löftet om den kommande Messias. Det är alltså samma kyrka i både GT och NT och skillnaden ligger endast i att vi nu vet att Kristus har kommit till jorden. Visserligen lär oss Skriften att vi fritt får bedja om vad vi vill, men också att Herren själv lär oss att bedja med Skriftens egna ord genom alla de böner vi har nerskrivna i Bibeln.

Vi ser alltså att den kristna gemenskapen, kyrkogemenskapen, visar sig på många sätt. De huvudpunkter som nämns i Apg. 2:42 har man sammanfattat med orden predikstols-, nattvards- och bönegemenskap.

Predikstolsgemenskap

Till predikstolsgemenskapen hör allt vad vi betecknar med orden: de höll samman i apostlarnas lära. Det är framför allt *trobekännelsen* där kyrkan bekänner Guds Ords sanning i motsats till lögnen. Så bekänner kyrkan i den Nicenska trobekännelsen att Kristus är sann Gud, vilket särskilt skedde i motsats till arianerna som förnekade detta och därför inte fick tillåtelse att fira gudstjänst tillsammans med den rättrogna kyrkan. Det är vidare *prästämbetet* som en Guds instiftelse, som visar hur Ordet skall förkunnas av dem som är särskilt kallade till detta. En rätt predikstolsgemenskap kan inte finnas där man låter präster träda fram och undervisa, trots att de i något eller några stycken avviker från Bibelns lära. Det spelar här ingen roll om villoläran är mycket stor eller liten, ty aposteln säger uttryckligen: *Lite surdeg syrar hela degen* (Gal. 5:9). Till predikstolens gemenskap hör också *själavården* och *katekesundervisningen*, där prästen undervisar, förmanar och varnar, tröstar och lär församlingen som deras kallade herde. Och inte minst är det *undervisningen för blivande präster*, som bör handhas av sådana i kyrkan som är kallade till detta och väl skickade att undervisa. Prästutbildningen får därför inte överlämnas till liberala universitet även om man även i en bekännelsetrogen kyrka i viss mån kan utnyttja deras undervisning. Men detta måste sker med försiktighet. Så var det under den lutherskt ortodoxa tiden vanligt i våra länder att blivande präster gjorde fleråriga studieresor, då man även besökte reformerta och katolska universitet. Men framför allt besökte man givetvis de renlärliga, lutherska läroanstalterna. Prästerna i en bekännelsetrogen kyrka måste också lära känna vad man lär inom andra samfund och vad som rör sig i tiden av olika filosofier och ideologier.

Så ägnade Luther och reformationens ledare mycket tid till att undervisa blivande präster innan de ordinerades och sändes ut i församlingarna. Universitetet var på denna tid kristna läroanstalter med biblisk lärotukt. Till predikstolsgemenskapen hör också *lärosamtalen* med andra kyrkor, där kyrkans ledande präster verkar för en sann enhet i läran också med kyrkor på andra orter och i andra länder. Så måste också kyrkans *skrifter* räknas med till denna gemenskap. Prästerna är skyldiga att verka för att kyrkan har en bibelrogen *agenda* och *gudstjänstordning*, en god *katekes* och andra *läro-*

och bönböcker som helhjärtat kan rekommenderas till de kristna i församlingarna. Till läroämbetets allra viktigaste uppgifter hör också att se till att *sakramenten* dop, bikt och nattvard förvaltas rätt och att alla övriga *förrättningar* som vigsel, begravningar m.m. sker i enlighet med Bibeln och bekännelsen. Till predikstolsgemenskapen hör slutligen att också *kyrko- och lärotukten* upprätthålls i församlingen. Matt. 18 är härvid ett särskilt viktigt bibelställe, som måste följas på rätt sätt. De som syndar skall först förmanas och sedan i det tredje steget uteslutas (exkommuniceras) om de inte ångrar sin synd. Men de som ångrar sig skall få förlåtelse och på nytt upptas i gemenskapen.

Nattvardsgemenskap

Till nattvardsgemenskapen hör att prästerna skall undervisa flitigt om nattvardens innebörd. Nattvardsläran måste för det första vara ren och klar så att det tydligt framgår att Kristi kropp och blod är närvarande i brödet och vinet i kraft av instiftelseordens läsande (konsekrationen) och att detta innebär att närvaron föreligger under *hela handlingen* tills dess att *allt det invigda* är förtärt. Vidare skall predikan om *syndernas förlåtelse* i nattvarden ljuda ren och klar. Nattvarden är precis som dopet, avlösningen och det predikade evangeliet en Guds tillsägelse av syndernas förlåtelse. Det är tron på denna förlåtelse som skapar gemenskapen. Samtidigt är nattvarden också en *tacksägelsemåltid* som vi brukar kalla *eukaristi*. Vi tackar, lovar och prisar Gud för denna hans underbara välgärning. Vi får också - som en fri sak - *tillbedja* Herren när han kommer till oss i brödet och vinet. Sådana gamla, goda och gudstjänstbruk som sakramentets upphöjande (*elevation*), *korstecken*, *knäfall* och *tillbedjan* får inte förbjudas. Som tidigare nämnts måste också de som går till nattvarden provas. Det kan ske på olika sätt, men sedan gammalt har seden med *nattvardsanmälan* och *bikt* hört till förberedelsen för nattvarden. Avgörande är att prästen ser till att endast de som delar församlingens tro och lära tillåts ta emot sakramentet. ”*Så ofta ni äter detta bröd och dricker denna bägare förkunnar ni Herrens död till dess han kommer*” står det ju (1 Kor. 11:26).

Denna förkunnelse är församlingens egen förkunnelse som uttrycker den bibliska enheten och bekännelsen kring nattvardsbordet. Läroenheten betecknas särskilt genom att de kristna gemensamt äter Kristi kropp och dricker hans blod: ”*Välsignelsens bägare som vi välsignar, är den inte gemenskap med Kristi blod? Brödet som vi bryter, är det inte gemenskap med Kristi kropp? Eftersom brödet är ett, är vi som är många en enda kropp, för alla får vi del av ett och samma bröd*” (1 Kor. 10:16f). De som lever i uppenbar synd måste därför vägras tillträde till sakramentet, liksom de som inte i alla stycken delar församlingens bibliska tro och bekännelse.

Denna lära om det slutna nattvardsbordet har väckt mycket motsägelse. I fornkyrkan var man noga med att medlemmar av kyrkor med en annan bekännelse inte kunde delta i nattvarden. Detta berodde på att man tog det noga med vad Bibeln lär om den falska läran. Samma sak gällde under reformationen och ortodoxin. Men pietismen, herrnhutismen och upplysningen kom att gå ifrån den bibliska läran på denna punkt. Den lutherska kyrkan kämpade emot detta, och långt fram på 1800-talet fanns i våra nordiska folkkyrkor kyrkotukten och läran om nattvardsgemenskapen kvar om än i något urvattnad form. Under konfessionalismens tid i Tyskland kring 1850 var det många lutherska kyrkor som på allvar återuppväckte denna lära och praxis, t.ex. Wilhelm Löhe i Bayern. Ännu mer konsekvent var Walther och hans efterföljare som utvandrat från Sachsen till Amerika och grundat Missourisynoden. Bland dessa strikta lutheraner i Nordamerika och Europa spred sig på nytt den konfessionella lutherdomen över världen. Idag ser vi tyvärr hur även många av dessa kyrkor kompromissar med Guds ords lära på många punkter. Man tillämpar ofta s.k. selektiv nattvardsgemenskap och tar det inte längre så noga med full läroenhet som en förutsättning för kyrkogemenskap. Den mänskliga gemenskapen sätts då över Guds ord och den avgörande andliga gemenskapen. Man missbrukar också läran om den osynliga kyrkan och menar att man på grund av att det kan finnas troende även i villfarande samfund skulle ha rätt att utöva kyrkogemenskap med dem, trots att de står kvar inom de irrlärliga samfundet.

En annan tendens är att man även inom bekännelseetrogna väckelsekretsar undviker att fira offentlig högmässa med nattvard varje söndag eftersom man är rädd att det slutna nattvardsbordet

skall väcka anstöt. Från väckelsens tid hade man ju också vant sig vid att de troende samlades i särskilda missionsföreningar utan att själva förvalta sakramenten, vilket överlämnades till folkkyrkorna. Så firar man istället nattvardslösa gudstjänster där alla kan känna sig hemma. Risken är då stor att gudstjänstlivet påverkas i reformert riktning, där man inte sätter värdesätter sakramenten på rätt sätt. Detta ger då ingen klar signal om att högmässan i första hand är den gudstjänstfirande församlingens egen gudstjänst. Gäster från andra samfund är välkomna till bekännelsetrogna lutherska församlingar att där lyssna och vördnadsfullt förrätta sin egen andakt, men de är *inte* deltagare i gudstjänsten på samma sätt som kyrkans egna medlemmar. Denna anstöt får inte tas bort, då en sådan praxis snart leder till tanken att alla kristna oberoende av samfund "egentligen" kan fira gudstjänst, bön och lovsång tillsammans, med ett enda undantag: nattvarden. Detta är en djupt felaktig syn på den kristna gemenskapen och läran om kyrkogemenskapen.

Vi ser också hur lätt denna utveckling kommer att gå i fel riktning. Så har de konfessionella kyrkorna från Walthers tid utvecklats till en modern löslig praxis då man selektivt också låter medlemmar av andra samfund delta även i nattvarden.

Bönegemenskap

Vi kommer nu in på den tredje formen av gemenskap som nämns i Apg. 2:42, nämligen bönegemenskapen. Liksom gemenskap i apostlarnas lära bygger på överensstämmelse i *hela* Guds ords lära så gör också bönegemenskapen det. Här skall genast sägas att den sanna bönen är en följd av tron, och att *alla* sanna kristna ber av hjärtat till Gud, oberoende av vilket samfund de tillhör. Men detta är inte detsamma som att vi som kristna kan *praktisera* bönegemenskap med alla kristna oberoende av tro, lära och bekännelse. Liksom predikstolsgemenskap och nattvardsgemenskap endast får utövas tillsammans med dem som är eniga i hela den bibliska läran och bekännelsen så är det också med det gemensamma praktiserandet av bön, lovsång och tillbedjan.

Jesus lär oss att både bedja enskilt och gemensamt. Om den enskilda bönen heter det:

Och när ni ber ska ni inte vara som hycklarna, som älskar att stå och be i synagogorna och i gathörnen för att synas inför människor. Jag säger er sanningen: De har fått ut sin lön. Nej, när du ber, gå in i din kammare och stäng din dörr och be till din Far som är i det fördolda. Då ska din Far, som ser i det fördolda, belöna dig (Matt. 6:5f).

Bönen är inte till för att vi skall visa oss fromma. Nej, som stora syndare kommer vi i vår *ensamhet* inför Guds nådetron och ber till Honom i kraft av hans befallning och löfte och i förlitande på att Gud förlåter oss alla våra synder och hör alla våra böner för Kristi skull. Men det finns också en *gemensam* bön, då vi kommer överens om vad vi skall bedja:

Om två av er här på jorden kommer överens om att be om något, vad det än är, så ska de få det av min Far i himlen. För där två eller tre är samlade i mitt namn, där är jag mitt ibland dem (Matt. 18:19).

En sådan bön är t.ex. högmässans allmänna kyrkobön, litanian och den gemensamma bönen Fader Vår (observera pluralformen som betecknar gemenskap). Vi har också underbara bibliska och fornkyrkliga lovprisningar som t.ex. Benedictus och Sanctus. Bakom sådana formulerade böner ligger förutom själva skriftordet många bedjares samlade erfarenhet och ett noggrant iakttagande av Bibelns uppmaningar till oss om vad vi bör bedja om. Så finns också en rik skatt av bönböcker för den enskilda andakten. Samma sak gäller kyrkans psalmskatt. I dessa sköna och beprövade psalmer ligger också kyrkans bekännelse och undervisning liksom böner och lovsång för hela den kristnes liv och för hela kyrkoåret. Allt detta är en skatt av gemensamma böner och psalmer som den kristna kyrkan enligt Jesu ord har "kommit överens om" att bedja. Aposteln skriver ju också:

Låt Kristi ord rikligt bo hos er med all sin vishet. Undervisa och förmana varandra med psalmer, hymner och andliga sånger och sjung till Gud med tacksamhet i era hjärtan (Kol. 3:16).

Till den kristna bönegemenskapen hör alltså att bönerna grundar sig på Guds rena och klara ord och att det ingår undervisning, förmaning, psalm- och lovsång, då de kristna i sann enig gemenskap

prisar, lovar och tackar Gud i sina hjärtan. Detta kan och bör inte ske tillsammans med dem som i något stycke förnekar den bibliska sanningen eller håller sig till irrlärliga kyrkor där sådan förnekelse lärs eller tolereras.

Ett vittnesbörd från ”gamla Missouri”.

Det finns här anledning att anföra vad en av Missourisynodens äldre lärare skriver om kyrkogemenskapens tillämpning i praktiken. Det är Carl Manthey-Zorn³ som var en mycket aktad luthersk lärare i Missourisynoden på Franz Piepers tid. Han tar upp tre olika områden med frågor som han besvarar.⁴

1. Skall rättroende kristna sjunga med, bedja med och ge bidrag till irrlärliga kyrkor?

Nej.

Aposteln Paulus skriver genom den Helige Ande: *Jag uppmanar er, bröder, att se upp för dem som skapar splittring och väcker anstöt mot den lära som ni har fått undervisning i. Håll er borta från dem* (Rom. 16:17). Och han skriver: *Håll er borta från allt slags ont* (1 Tess. 5:22).⁵ Alltså vill Gud att vi skall vika bort från dem, som vållar splittring och förargelse i Guds kyrka genom att de lär andra läror än de, som vi har lärt från Guds Ord. Och det är just vad de irrlärliga gör, inte sant? Dessa skall vi alltså vika bort från. Men om vi nu sjunger med och ber med i irrlärliga kyrkor – och vem vet vad som sjungs och beds där! – och om vi skänker pengar för deras ändamål, nämligen för uppehållandet och utbredandet av deras irrlärliga kyrka, viker vi då ifrån dem? Ja, ger vi då inte ”ett ont sken”, som om vi dock i grunden vore eniga med dem? Blir inte de irrlärliga därigenom styrkta i sin villfarelse och väcker detta inte anstöt för svaga, rättroende kristna? Blir de inte därigenom förförda att tänka att det dock egentligen och i grunden inte är någon skillnad mellan kyrkorna?

Någon säger: Det ser ändå dåligt ut om man sitter där stilla utan att sjunga med och utan att bedja med och utan att lägga något i kollektlådan. – Det är riktigt. Men varför går du då överhuvud taget dit? Bli istället borta!

Å, vi vill inte säga att det är orätt att någon gång gå till en irrlärlig kyrka för att se hur det går till där. Men gör man det, måste man också visa att man inte hör dit. Att däremot ofta och vanemässigt besöka irrlärliga kyrkor är orätt och – det som händer med dem då är bara att de som inte är fasta i tron på den rätta läran blir ännu mer ovissa.

2. Får en rättrogen präst predika i en irrlärlig kyrka?

Om därvid allt ont sken undviks, som om prästen vore en broderlig företrädare för den irrlärlige pastorn där, och om denne (den rättrogne prästen) på inget sätt gör sig delaktig ämbetsmässigt i gudstjänsten, så må han om han blir ombedd avlägga ett vittnesbörd om sanningen.

³ Carl Manthey-Zorn (1846-1928) från Sterup i Tyskland, nära danska gränsen. Efter ett oroligt liv då han var fångad av liberala tankar och ett ogudaktigt liv upplevde Zorn en dramatisk omvändelse genom intensivt bibelstudium och god rådgivning av en luthersk präst. Han blev så missionär i Indien men tvingades av läroskäl att bryta med det unionistiska missionsällskapet. Zorn utvandrade så till Amerika efter kontakt med C. F. W. Walther, som kom att stå Zorn nära.

Under sina första år som präst i Missourisynoden hade han många problem på grund av sitt rättframma sätt att framhålla sanningen utan människofruktan. Man var också främmande för Zorns tyska predikosätt. Men så småningom vann Zorn erkännande inom hela Missourisynoden och han blev särskilt älskad för sina många uppbyggelseböcker (ca 60) och otaliga tidskriftsartiklar. Han var också god vän med professorerna i Wisconsinssynodens seminarium och talade ibland till studenterna där. Han slutade sina dagar i Cleveland, Ohio.

⁴ Zorn, Christenfragen, s. 225-228. Ett fjärde område gäller frågan om man från de rättroendes sida har rätt att ta emot bidrag från irrlärliga. Manthey-Zorns svar går ut på att man inte skall vädja om sådant, men att om dessa ändå självmant skänker gåvor i gott syfte har man rätt att ta emot dem.

⁵ Tyskan har här ”Meidet allen bösen Schein”, undvik varje *ont sken*, d.v.s. allt som ger ett ont och felaktigt intryck.

Dock måste han noga se upp med att detta inte på något sätt blir till anstöt för rättroende kristna och i synnerhet inte för den egna församlingen. Om risk för detta föreligger bör han helt låta bli.⁶

3. Får en rättrogen kristen när han inbjuds till måltid hos irrlärliga vara delaktig i deras bordsbön?

Medan dessa ber bör han be sin bön tyst för sig själv. Om dessa ber på ett felaktigt sätt, vilket ibland sker, bör han meddela att han inte är överens med detta (so gebe er seine Nichtübereinstimmung zu erkennen).

Vi vill utvidga denna fråga: *Får en rättrogen kristen överhuvud taget förena sig i bön med irrlärliga?* Och vårt svar är: *Nej, varken får eller kan göra detta.*

Vi vet väl och tackar Gud för att det finns en församling av heliga, vilken omfattar både rättrogna och irrlärliga, vilka tror att de är fattiga syndare förenade i tron på Jesus Kristus till en skara av Guds barn. Men i den synliga kyrkans framträdande och deras deltagande där skall de rättrogna strängt skilja sig från de irrlärliga, vilket är enligt Guds vilja. ”Vi ifrån dem” (Rom. 16:17).

Men vad innebär förening i bön och gemenskap i denna, och hur skall detta ske enligt Guds vilja? Så är det och så skall det vara, nämligen att man i bön, förbön och tacksägelse bär fram glödande kol tillsammans som rökverk på Guds gyllene altare. Denna bild betecknar fattiga, syndiga hjärtan som är helgade genom Kristi blod och som i en och samma tro och med samma ord genom Guds nåd tillsammans bär fram bönen angenäma rökelse till sin gemensamma Fader.

Kan det vara så bland dem som *inte* är ett i tron, *inte* är ett i Guds och nådens ord? Vill Gud ha *främmande* eld, som inte kommer från det enda offeraltare, som står inför Gud (3 Mos. 16:12)? Vill han att *främmande* rökelse, som inte är förordnad av Gud, skall läggas bredvid den eld och den rökelse som är helgad genom Kristi offer och Hans ord? Ack, nej! Läs dock 3 Mos. 10:1-2 och 2 Mos. 30:9 och uttyd detta nytestamentligt.

Sådant är också helt oförnuftigt, vilket varje sunt tänkande kristen lätt kan förstå. Och i det följande skall vi också visa detta med ett aktuellt exempel.

För några år sedan fördes läroförhandlingar för att åstadkomma enighet i tron och läran mellan företrädare för den genom Guds nåd renlärliga synodalkonferensen och de av egen skuld irrlärliga Ohio- och Iowa-synoderna. De senare ville att de olika sammankomsterna skulle öppnas med gemensam bön av respektive ordförande. Företrädarna för synodalkonferensen vägrade detta och sa att var och en istället bör be för sig ensam. Denna deras vägran misstänkliggjordes i hög grad, och de smädades därför offentligt i tidningarna. – Nu, min kristen, betänk denna sak en smula. Vad skulle ordföranden kunna ha bett? Om han varit medlem av synodalkonferensen, skulle han kunna ha bett att sanningen, så som synodalkonferensen erkänner den och lär, måtte ha behållit segern. Skulle då medlemmarna av Ohio- och Iowasynoderna ha bett med? Eller, om han varit en medlem av dessa synoder kunde han då ha bett att sanningen – såsom dessa synoder lär den – skulle behålla segern? Skulle då medlemmarna av synodalkonferensen ha kunnat bedja med? Eller skulle han oberoende av vilken synod han tillhörde bedja att sanningen måtte segra, och därmed lämnat frågan om vad som är sanning och vilka som företräder den oavgjord? Från Ohios och Iowas sida ville man förstås detta. Men hur hade det då varit?

⁶ Walther skriver någonstans - jag har inte källan aktuell nu - att rättrogna präster har rätt att anta en kallelse av en församling som ännu inte är klart luthersk, men som önskar bli det. Om prästen får ordentliga garantier för att församlingen önskar blir konfessionellt luthersk kan han anta kallelsen och därefter kräva att församlingen i alla stycken skall rätta sig efter Bibeln och bekännelsen. Prästen undervisar sedan församlingen grundligt i den lutherska tron och läran och om någon inte vill finna sig i detta utövas på vanligt sätt kyrko- och lärotukt. Så kan i vår tid också en strikt konfessionellt luthersk präst t.ex bidra med bekännelsetrogna föredrag vid konferenser och medverka i andra kyrkans tidskrifter om det sker utan att man därmed ger ett ”falskt sken” av att stå i gemenskap med dessa kyrkor. Prästen ifråga bör då klart ge till känna att han inte deltar i denna kyrkas gemenskap.

Antingen hade då varje sida haft sin egen mening om sanningen i det man bad om. Skulle det då i sanning ha varit en gemensam bön? Nej, det skulle tvärtom ha varit ett hån och en bespottelse av denna. Eller om detta inte hade fått vara så, hade båda inte båda parter måst sväva i ovisshet om vad som är sanning. Var företrädarna för Ohio- och Iowasynoderna ovissa om detta? Var de ovissa om deras logiska slutsatser verkligen träffade det rätta? Medlemmarna av synodalkonferensen var inte inte ovissa. De visste att de hade Guds ord för sig.

I korthet. Medlemmarna av synodalkonferensen vägrade att med tillsammans med sina motståndare. Och de gjorde rätt i detta. En gemensam bön hade inte bara varit orätt, utan också helt oförnuftig.

Så långt Carl Manthey-Zorn. Den äldre synodalkonferensens lära var alltså att både predikstols-, nattvards- och bönegemenskap hörde med till läran om kyrkogemenskapen. I den senare utvecklingen har man på olika punkter gått ifrån detta. Några exempel.

Inom Missouri började läran om kyrkogemenskapen upplösas redan på 1930-talet. Den punkt man först ifrågasatte var bönegemenskapen. Detta ledde till protester från de gammaltroendes sida och en rad utbrytningar skedde under åren tills synodalkonferensen helt upphörde. En annan punkt var frågan om enheten måste omfatta alla lärofrågor. Ohio- och Iowa, som Zorn nämnde, menade att man måste lämna en rad lärofrågor öppna. Franz Pieper och "gamla Missouri" gick emot detta, och i Brief Statement, med Pieper som huvudförfattare (antagen 1932 efter Piepers död) tar man avstånd från den obibliska läran om öppna frågor. Bland dagens bekännelsekyrkor är det några punkter som särskilt återkommer och som behöver belysas.

1. Lutherska kyrkor accepterar tyvärr ofta att befinna sig i s.k. triangelförhållanden. De står då inte direkt i gemenskap med den irrlärliga kyrkan, men i gemenskap med en kyrka som i sin tur står i gemenskap med denna. Detta är uppenbart felaktigt utifrån både Guds Ords lära och vanlig mänsklig hederlighet. Har man ingått kyrkogemenskap utifrån förutsättningen att man är överens i alla läropunkter kan man inte samtidigt ärligt och öppet stå kvar i en gemenskap om denna förutsättning inte längre råder. Antingen måste man då erkänna sin läropluralism eller vidta åtgärder för att förändra situationen.

2. Lutherska kyrkor har inom sig grupper med olika "åsikter". Så verkar vissa grupper inom de tidigare klart konfessionella kyrkorna för att nu införa kvinnliga präster, trots att deras kyrkor i sin bekännelse säger nej till detta. Det framhålls då också som positivt att man har grupper som år efter år har vänliga samtal med varandra, trots att man har olika läror.⁷ Så kan och skall det inte vara i en bekännelsekyrka. Där måste den falska läran bekämpas och dess företrädare uteslutas. Att man sedan för samtal med dem som *utanför* den rätttroende gemenskapen har andra läror är en helt annan sak. Toleransen *inom* den egna kyrkan av falsk lära medför att kyrkan själv blir irrlärlig. Detta var helt klart i både fornkyrkan, under reformationen och ortodoxins tid.

3. Man kan inte ha olika principer för de olika formerna av kyrkogemenskap. Det finns bara en av Gud given kyrkogemenskap, och principerna för denna är lika oavsett om det gäller predikan, undervisning, dop, nattvard, bön eller andra former. Det är därför ohållbart att å ena sidan ha slutet nattvardsbord, men å andra sidan kalla talare till sina möten och konferenser trots att man inte har kyrkogemenskap med dem. Vi talar här inte om konferenser som samlas för lärosamtal där ingen kyrkogemenskap utövas. Samma principer för predikstolsgemenskap, nattvardsgemenskap och bönegemenskap måste gälla.

⁷ I den tyska konfessionellt lutherska kyrkan SELK, konstituerad 1972 genom sammanslagning av tre äldre lutherska kyrkor, bl.a. den sachsiska frikyrkan, som var känd för sin strikta hållning i läran om kyrkogemenskapen, har man nu sedan flera år tillbaka en diskussionsgrupp med företrädare för både dem som är för och emot kvinnliga präster. Vid dess senaste sammanträde i oktober 2018 talades om de kompromisser man mödosamt kommit fram till (die hart errungenen Kompromisse). Deltagarna framhöll den "koncentrerade beredskapen att lyssna och den teologiskt-lustfyllda atmosfär i vilken arbetet fortgår. ...Att det lyckas för utskottet att försiktigt få de delvis motsatta uppfattningarna i denna fråga in i samtal med varandra och att man därvid inte utesluter den egna ofelbarheten kan enligt de deltagande kvinnliga pastoralreferenterna inte skattas högt nog" (SELK.info, nr 448, s. 2).

Kyrkogemenskap i praktiken

När man i en kyrka är klar över vad Guds ord lär om kyrkogemenskapen gäller det att också i praktiken tillämpa den. En sådan praxis som uppenbart strider mot läran måste då förkastas. Men det finns alltid praktiska gränsdragningsproblem som inte är så enkla. I sådana fall bör kyrkan nöja sig med att ge pastorala råd. Så gjorde man under reformationens och ortodoxins tid, då man gav ut ledande teologers goda råd (s.k. Gutachten) och anvisningar för hur man skulle tillämpa den bibliska läran i olika förhållanden.

Det finns en risk att konfessionella kyrkor som vill vara bibel- och bekännelsestroga hamnar i oändliga diskussioner om gränsdragningar i praktiken. Detta leder lätt till att man liksom inom pietismen gör upp syndkataloger över sådant som Guds Ord inte närmare uttalar sig om.

Huvudprincipen i läran om kyrkogemenskapen bör därför vara att vi som konfessionella lutheraner erkänner att Gud förbjuder utövandet av all slags andlig gemenskap med irrlärliga kyrkor och deras medlemmar, och sedan beslutsamt handlar därefter. Sådana kristna som kommer till oss och vill ha undervisning skall vi ta emot vänligt och inte visa bort dem. När det är vi själva som anordnar gudstjänster, bön och annan kristen verksamhet inbjuder vi alla intresserade att närvara. Det är då deras egen sak hur de gör i fråga om bön och andakt, psalmer m.m. Dessa kristna kanske inte har fått någon rätt undervisning om vad kyrkogemenskapen innebär. Vi kan då genom att uppträda lugnt och värdigt samt med vänlighet och förståelse vinna gehör för den bibliska läran. Vi inbjuder också utomstående att t.ex. delta i samtal och undervisning eller kyrkodagar, där de närmare kan lära känna den rättrogna lutherska kyrkans lära. Men vi klargör samtidigt att hel och full överensstämmelse i läran är ett villkor för medlemskap och deltagande i nattvarden och annan kyrklig gemenskap.

Om andra kyrkor önskar få del av vår lära och förkunnelse är det inte fel av lutherska konfessionella präster att hålla föredrag om den bibliska läran även då andra kyrkor inbjuder oss att komma. Men det måste då göras klart att detta från vår sida sker utanför kyrkogemenskapens ram. Det är också viktigt att prästen i sådana föredrag framhåller sanningen i sådana frågor som inte är klara eller som är felaktiga i den inbjudande kyrkan. Om detta inte kan göras klart och tydligt skall vi inte alls delta. Att ingå i någon slags ekumenisk alliansverksamhet strider mot den bibliska läran om kyrkogemenskapen.

Det skall också kraftigt understrykas att det finns mängder av frågor där bekännelsestroga kyrkor och dess medlemmar har olika uppfattningar. Vi drar inga gränser i fråga om mat och dryck, kläder, politik, vetenskap, olika kyrkliga seder och bruk. Däremot ges en biblisk undervisning också i sådana frågor, t.ex. om vad den kristna friheten innebär. Det kan också vara angeläget att falska ideologier som evolutionism, socialism och kommunism, antireligiös humanism samt falska religioner och sekter avslöjas i biblisk belysning. Allt som hör till det rent borgerliga livet skall dock styras med hjälp av förnuftet om inte Guds ord ger några klara och tydliga anvisningar (t.ex. om skapelseordningen i äktenskapet, om överhetens gudomliga kallelse m.m.). Den kristna kyrkogemenskapen upplöser inte heller familjebanden som sekterna gör. En kristen kan vara gift med en icke-troende även om vi avråder från att ingå i ett blandäktenskap, vilket medför många svåra problem. Detta är dock inte förbjudet i Guds ord. Viktigt är också att vi som kyrka inte kräver en viss form av yttre fromhet som pietismen vanligen gjorde. En kristen som tror på Guds ord och håller fast vid den bibliska läran har stor frihet att utgestalta sitt liv i enlighet med sin egen, speciella kallelse. Här är det viktigt att vi inte kritiserar varandra utan tvärtom, som aposteln säger, bär varandras bördor.

Litteratur

Bibelcitaten är i regel återgivna enligt Svenska Folkbibeln 2015

SKB = Svenska kyrkans bekännelseskriterier, 1957 (varsam språklig förenkling av förf.)

Trigl = Concordia Triglotta, St. Louis, Mo. 1921

Carl Manthey-Zorn, Christenfragen, 2. uppl., Milwaukee, Wis. 1915

Artikeln ”Carl Manthey-Zorn” av Andrew Hussman (<http://www.studiumexcitare.com/content/143>)